

Sociaal-economische barometer 2014

ABVV

Samen sterk

Sociaal-economische barometer 2014

Inhoud

■ Inleiding	7
■ 1. Economische en sociale achteruitgang	9
1. De crisis grijpt om zich heen	9
2. Te zwakke of negatieve groei	9
3. Inefficiënte antwoorden	10
4. Sociale toestand onrustwekkend	11
5. Werkloosheid en bestaansonzekerheid bij jongeren	12
6. Blijvende armoede grijpt verder om zich heen	12
7. Sommige bevolkingsgroepen zijn kwetsbaarder dan anderen	13
8. Andere indicatoren liegen niet	15
9. Nochtans is België een rijk land	16
10. Maar de rijkdom is slecht verdeeld	16
11. Fiscaliteit: corrigeert de inkomensongelijkheid in onvoldoende mate	18
■ 2. Waarom zinken we weg in de crisis?	20
1. Blinde besparingen werken niet	20
2. Belgische economie: onvoldoende competitief	21
3. Belgische ondernemingen investeren onvoldoende in vorming van hun werknemers	21
4. Een productiestructuur die niet gericht is op export	22
5. Het andere derde van de kosten	24
6. Inefficiënt werkgelegenheidsbeleid	27

■ 3. Er bestaan alternatieven en oplossingen...	28
1. Koopkracht en kwaliteitsvolle banen	28
2. Koopkracht en fiscaliteit	29
3. Koopkracht en vergrijzing	30

Inleiding

Zoals elk jaar publiceert het ABVV zijn sociaal-economische barometer. Met onze barometer willen wij zeker niet de concurrentie aangaan met de Nationale Bank of het Planbureau, de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven of andere administraties die veel beter uitgerust zijn dan wij om de economie te meten. Wel is het onze bedoeling om op een eenvoudige, toegankelijke manier de kerngegevens van onze economie nader toe te lichten en wat dieper in te gaan op enkele aspecten die volgens ons van essentieel belang zijn voor een correcte analyse van de situatie.

Analyseren om beter te begrijpen. Begrijpen om te handelen. Handelen om niet langer te ondergaan. Want sinds meer dan vijf jaar ondergaan wij een diepe economische crisis waarvan we de gevolgen dagelijks voelen en waarvan de werkwereld het eerste slachtoffer is.

De financiële crisis die – en we kunnen het niet genoeg herhalen – veroorzaakt werd door het onverantwoord gedrag van de financiële wereld (en een gebrek aan marktregulering), en daarna de crisis van de staatsfinanciën hebben vele landen in een moeilijke, om niet te zeggen zwakke positie gebracht. Geconfronteerd met een geglobaliseerde economie hebben de staten het moeilijk om de hefboomen opnieuw in handen te krijgen en hun **regulerende rol** op te nemen. Het gebrek aan financiële middelen – die worden opgeslorpt door de aflossing van de schulden – beperkt in grote mate hun speelruimte.

De supranationale organisatie die is uitgebouwd door de eenmaking van Europa, doet het niet veel beter. **Het ontbreekt Europa niet aan macht, wel aan politieke wil.** Elke lidstaat blijft

aan zijn soevereiniteit vasthouden, en hoopt het er op zijn eentje beter vanaf te brengen dan de anderen door volop de kaart van de concurrentie te trekken. De belangrijkste economische hefboomen zijn deze die niemand wil delen of delegeren. Die concurrentie komt neer op regelrechte zelfmoord en sleurt iedereen de dieperik in.

Vervolgens is er de heersende liberale ideologie die weigert toe te geven dat de markt niet perfect werkt. Die ideologie probeert echter wel oplossingen door te voeren die in lijn liggen met de wetten van diezelfde markt of met een fundamentalistische interpretatie ervan. Op die manier bestrijdt men het kwaad met het kwaad en dat werkt niet noodzakelijk goed. Integendeel!

Een aantal vaststellingen zijn duidelijk: sinds de crisis is de sociale situatie er sterk op achteruitgegaan. De werkloosheid is niet langer chronisch, maar is structureel en omvangrijk geworden. Bijzonder zorgwekkend is de mate waarin jongeren er zwaarder door getroffen worden. De armoede breidt uit als een olievlek en onze solidaire beschermingsmechanismen slagen er niet meer in die terug te dringen. De ongelijkheid wordt steeds groter en naast ethische overwegingen, wakkert zij ook nog eens de speculatie en de financialisering van de economie aan.

Men kondigt steeds weer de terugkeer van de groei aan, maar keer op keer wordt dit moment verschoven. Als gevolg van de bijzonder lage groeicijfers van de laatste jaren worden onvoldoende banen gecreëerd. **De blinde bezuinigingsmaatregelen hebben de bevolking direct en hard getroffen, de sociale bescherming – die ook als economische buffer werkt – afgebouwd, de koopkracht aangetast en de economie verzwakt.**

De economische beleidsmaatregelen die de productie zouden moeten aanzwengelen, zetten in op kostenconcurrentie door de lonen onder druk te zetten. Met als enig resultaat dat de **neerwaartse spiraal** versneld werd, met alle gevolgen van dien voor de binnenlandse vraag, in die mate zelfs dat er vandaag gevreesd wordt voor deflatie.

Maar de kern van het probleem van ons productieapparaat werd ongemoeid gelaten. **De echte oorzaken van het verlies aan marktaandeel van onze ondernemingen pakte men niet aan:** het gebrek aan investeringen in onderzoek, innovatie, ontwikkeling. Bovendien aarzelt men veel te lang om de weg van de **duurzame ontwikkeling** in te slaan, hoewel die miljoenen

banen kan scheppen, energiebesparend kan werken en verspilling kan tegengaan. Een weg die we snel moeten inslaan uit solidariteit met de komende generaties.

De neoliberale remedies hebben de kans gehad om hun (in)efficiëntie te tonen. Ze zijn op een mislukking uitgedraaid. De zieke is er niet beter van geworden. Integendeel. **Het is tijd om het over een andere boeg te gooien:** de ongelijkheid verminderen door een **herverdeling van de rijkdom** op basis van een **ambitieuze, rechtvaardige belastinghervorming**, die veel efficiënter is om de economie weer op gang te brengen dan het uitdelen van belastingvoordelen die de staat verzwakken en het economisch dynamisme ondermijnen.

Anne DEMELENNE
Algemeen Secretaris

Rudy DE LEEUW
Voorzitter

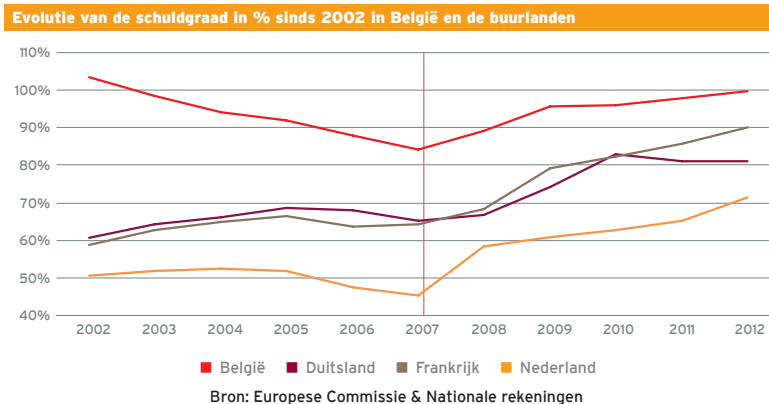

1 Economische en sociale achteruitgang

■ 1. De crisis grijpt om zich heen

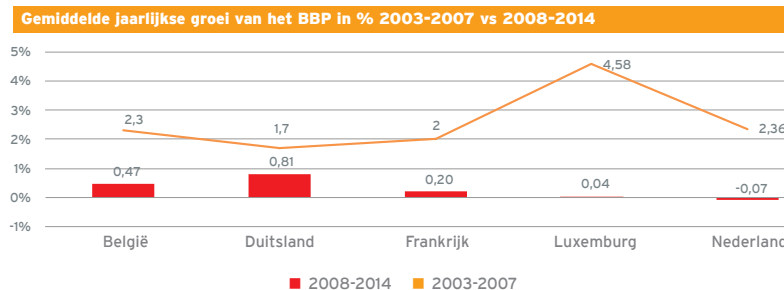
Al vijf jaar lang houdt de financiële crisis de reële economie in een coma.

De overheidsschuld die tot in 2007 goed op weg was weggerukt te worden, is na tussenkomst van de landen om de banken te redden, opnieuw fors toegenomen.

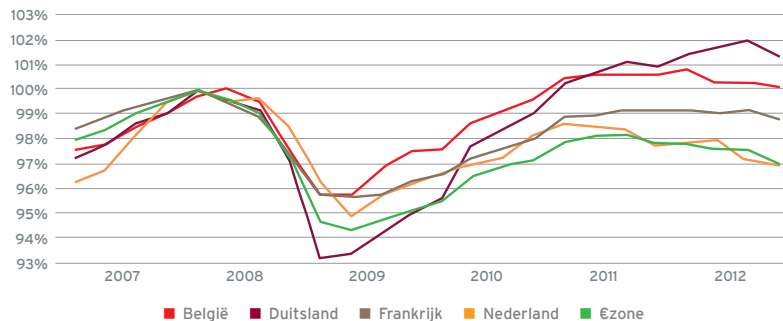

■ 2. Te zwakke of negatieve groei

Sinds 2008 zijn de groeicijfers te zwak om de werkloosheid op te slorpen. Tussen 2012 en 2013 waren ze zelfs negatief, met alle sociale gevolgen van dien (zie verder).

Evolutie van het BBP van 2007 tot 2012 (2008 = 100)

Bron: Europese Commissie - Nationale rekeningen, 2013

Het bruto binnenlands product (BBP) staat in 2012 op hetzelfde peil als in 2007.

Het dieptepunt van 2008-2009 was bij ons minder uitgesproken omdat de economische werkloosheid en de automatische loonindexering als een buffer de schokken opgevangen hebben. Maar in 2012 is er een terugval die samenvalt met de loonmatiging en de zwaardere begrotingsbesparingen.

■ 3. Inefficiënte antwoorden

Als antwoord op de crisis spitste men zich enerzijds toe op het herstel van de openbare financiën - die zwaar geleden hadden onder de redding van de banken - door middel van besparingen op de overheidsbegroting en op de sociale transfers. Anderzijds op het herstel van de winstmarges en het verlagen van de loonkosten om het concurrentievermogen van de ondernemingen te verbeteren in de hoop de export te kunnen aanzwengelen.

Deze maatregelen gingen gepaard met 'structurele hervormingen' van de arbeidsmarkt, zoals de degressieve werkloosheidsuitkeringen, de hervorming van de vervroegde uittredingsregelingen en van tijdskrediet en loopbaanonderbreking, die ten doel hadden (althans in theorie) om de activiteitsgraad op te krikken.

De begrotingsinsparingen voor de periode 2012-2014 komen neer op het kolossale bedrag van 51 miljard euro, waarvan 24,4 miljard besparingen op de uitgaven (dit is 48%), en 15,7 miljard nieuwe inkomsten (d.i. 24%).

Maar met welk resultaat? Een lopend tekort dat vermindert (evenwicht voorzien voor 2015), maar een overheidsschuld die nog steeds 100% van het BBP bedraagt, een daling van de gezinsconsumptie en een zeer zwakke groei. En last but not least, een onrustwekkende sociale factuur.

■ 4. Sociale toestand onrustwekkend

De werkloosheid blijft torenhoog

2012 en 2013 kenden een golf aan faillissementen, herstructureringen en collectieve ontslagen, vooral in de industriële sectoren (Ford Genk, Caterpillar, Arcelor-Mittal, Duferco) met zware gevolgen voor de werkgelegenheid.

Volgens de RSZ verdwenen er tussen juni 2012 en juni 2013 maar liefst 25.000 banen.

Volledige werkloosheid

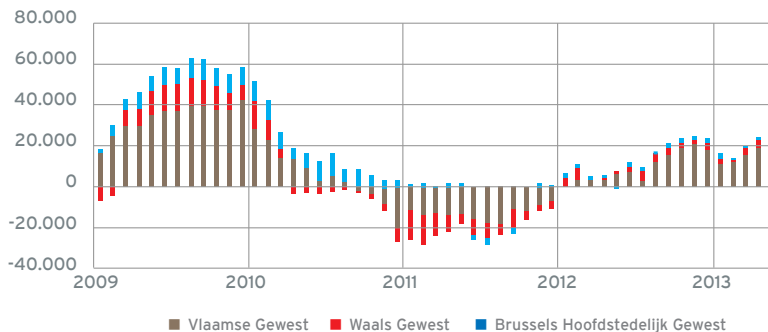
Voor alle categorieën samen (werkzoekende volledig werklozen, maar ook oudere werklozen en werklozen vrijgesteld om sociale of familiale redenen) telde men 665.000 vergoede werklozen in het derde kwartaal 2013. Dat zijn er 6.400 meer dan het jaar ervoor.

Totale jobcreatie en jobdestructie*						
Periode	Jobcreatie		Jobdestructie		Netto-evolutie tewerkstelling	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
2012-2013					-25.389	-0,7
2011-2012	186.996	4,9	201.494	5,2	-14.498	-0,4

Bron: Analyse DynAM, december 2013 (Samenwerking RSZ, HIVA-KU Leuven en Federgon)

* De cijfers voor 2012-2013 zijn RSZ-schattingen aangezien de aantallen jobcreatie en jobdestructie nog niet bekend zijn.

Werkloosheidsevolutie per gewest
(in personen, variaties in vgl. met de overeenstemmende maand van het jaar ervoor)

Bron: Hoge Raad voor de Werkgelegenheid, 2013

■ 5. Werkloosheid en bestaansonzekerheid bij jongeren

Terwijl de werkloosheidsgraad bij jongeren al hoog is, dreigt de beperking van de inschakelingsuitkeringen tot 3 jaar (in werking getreden op 01/01/2012) hun bestaansonzekerheid nog te vergroten omwille van het gebrek aan werkaanbiedingen. Aangezien er steeds minder werkaanbiedingen zijn, missen ook de restrictieve maatregelen op het vlak van de werkgelegenheid en vervroegde uittreding uit de arbeidsmarkt hun doel. Volgens onze schattingen dreigen vanaf januari 2015 zowat 55.000 jongeren uitgesloten te worden.

Werkloosheid en bestaansonzekerheid bij jongeren					
Jaar 2012		BE	DE	FR	NL
	Leeftijd				
Werkloosheid	20-24 jaar	18,4%	7,8%	21,8%	7,1%
Aandeel werklozen > 1j	15-24 jaar	29,3%	23,3%	28,4%	13,8%
Aandeel werknemers met tijdelijk contract	15-24 jaar	31,4%	53,6%	55,5%	51,2%
	25-64 jaar	6,0%	8,7%	11,0%	12,8%

Bron: Technisch verslag CRB, 2013

■ 6. Blijvende armoede grijpt verder om zich heen

Zelfs al doet ons land het in de strijd tegen armoede beter dan veel andere Europese landen, hoofdzakelijk dankzij onze sociale zekerheid, toch is het aantal mensen dat arm dreigt te worden (d.w.z. die een inkomen hebben van minder dan 60% van het mediaan nationaal inkomen) niet gedaald sinds 2004. Het is integendeel lichtjes gestegen. Om en bij het anderhalf miljoen mensen lopen het risico arm te worden. Hoewel we Europees gezien tot de middenmoot behoren, hebben wij het hoogste armoederisico in vergelijking met onze naaste buurlanden (Frankrijk, Luxemburg, Duitsland en Nederland).

Armoederisico van de Belgische bevolking (evolutie sinds 2004)

Bron: FOD Sociale Integratie - Interfederale armoedebaarometer, 2013

■ 7. Sommige bevolkingsgroepen zijn kwetsbaarder dan anderen

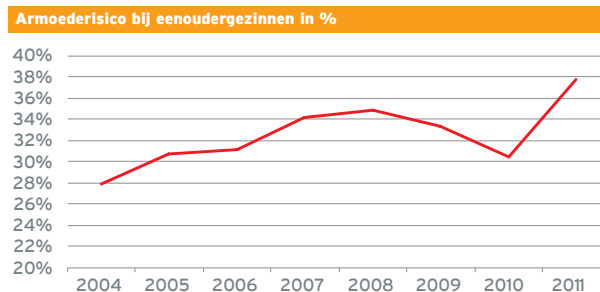
Vrouwen

Het armoederisico is groter bij vrouwen (16% tegenover 14% bij mannen).

Dit is voornamelijk te wijten aan de loonkloof tussen mannen en vrouwen. Die bedroeg 28% in 1999. Sinds onze Equal Pay Day-campagnes vermindert de kloof weliswaar, maar toch blijft ze te omvangrijk (ten gevolge van de deeltijdse arbeidsregimes waarin vooral vrouwen werken).

Loonkloof tussen mannen en vrouwen			
Bruto maandelijks loon (€)	1999	2004	2010
Vrouwen	1.639	2.003	2.405
Mannen	2.283	2.677	3.071
Loonkloof	28%	25%	22%

Bron: FOD Economie, 2013

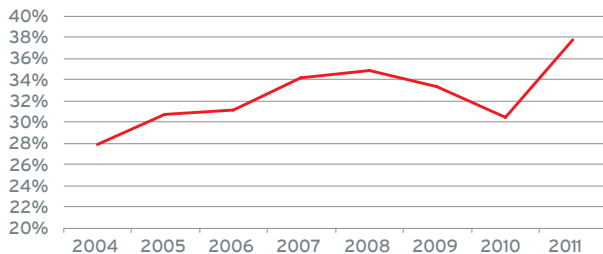
Bron: FOD Sociale Integratie - Interfederale armoedebaarometer, 2013

Eenoudergezinnen lopen een verhoogd risico. Het gaat hier vooral om alleenstaande vrouwen met kinderen. Dit risico wordt groter door de combinatie van een aantal factoren. En die factoren zijn op hun beurt het rechtstreekse of onrechtstreekse gevolg van eenouderschap (deeltijds werk, probleem van de kinderopvang, toegang tot huisvesting, alimentatie ...).

Werklozen

Bij deze groep stijgt de armoedegraad sinds 2004, hetgeen samenvalt met de uitvoering van de controle (en de daarmee samenhangende sancties) op de beschikbaarheid van werklozen. De versnelde afbouw van de uitkeringen die eind 2012 werd doorgevoerd (tot een forfaitair minimumbedrag voor alle werklozen categorieën in de 3de periode) zal het armoederisico bij deze groep hoogstwaarschijnlijk nog vergroten.

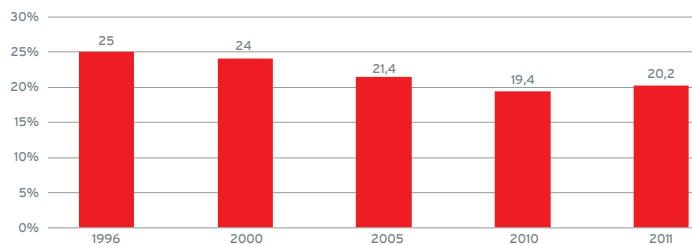
Armoederisico bij werklozen in %

Bron: FOD Sociale Integratie - Interfederale armoedebaarometer, 2013

Maar de welvaartsvastheid van de uitkeringen zorgde er wel voor dat het armoederisico bij 65-plussers afgenomen is.

Armoederisico bij 65-plussers in %

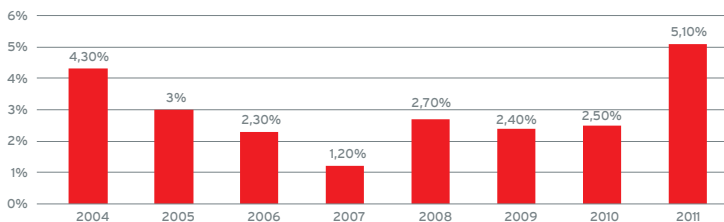
Bron: Eurostat, 2013

■ 8. Andere indicatoren liegen niet

Gezondheidszorg uitgesteld

Het percentage van mensen die deel uitmaken van een gezin waarvan een van de leden in het afgelopen jaar geneeskundige verzorging heeft moeten uitstellen of annuleren om financiële redenen, stijgt voortdurend en is zelfs verdubbeld tussen 2010 en 2011.

Uitstel of annulering geneeskundige verzorging om financiële redenen (in % van de totale bevolking 2007-2011)

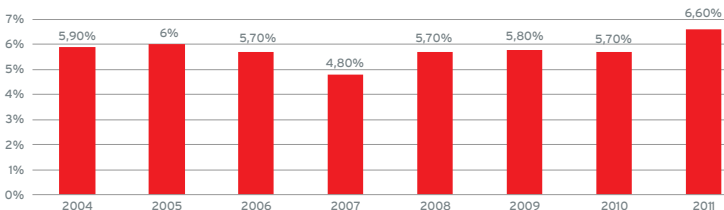

Bron: FOD Sociale Integratie - Interfederale armoedebaarometer, 2013

Schuldenlast van de gezinnen

Het aantal gezinnen met minstens twee maanden betalingsachterstand voor een of meer basisbehoeften (elektriciteit, water, gas, huur, hypothecaire lening, geneeskundige verzorging) is in stijgende lijn sinds 2007.

Schuldenlast van de gezinnen

Bron: FOD Sociale Integratie - Interfederale armoedebaarometer, 2013

■ 9. Nochtans is België een rijk land

Men hoort vaak dat de Belgen rijk zijn. Globaal genomen is dat zo als je het BBP per inwoner neemt of het totale vermogen door het aantal gezinnen deelt. De Belgen zijn even rijk als de Duitsers, onder meer omdat bij deze raming rekening gehouden wordt met eigendom en meer dan 70% van de Belgen eigenaar van hun woning zijn.

Voor deze vergelijking meet men de rijkdom niet in monetaire eenheden maar in koopkrachteenheden, om rekening te houden met de verschillende levensduurte in de lidstaten.

■ 10. Maar de rijkdom is slecht verdeeld

In België ontsnappen te veel inkomsten aan de belastingen. Het zou rechtvaardig zijn als alle inkomensklassen op een zelfde manier zouden bijdragen. De moeilijkheid met inkomsten uit kapitaal en onroerende goederen bestaat erin dat de administratie helemaal niet op de hoogte is van deze inkomsten.

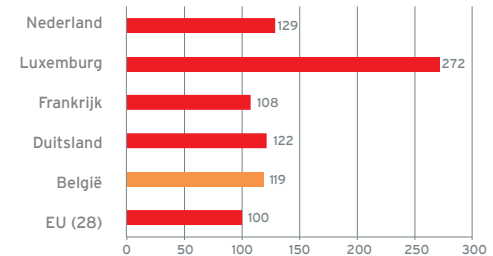
Voor het eerst sinds lang heeft de Nationale Bank, op basis van een zeer beperkte steekproef, het vermogen in België in kaart proberen brengen. Deze studie leert ons dat de rijkdom onder de Belgen ongelijk verdeeld is en in handen is van een beperkt aantal gezinnen. De Nationale Bank bevestigt de ongelijke verdeling van de rijkdom en de concentratie van het (roerend en onroerend) vermogen bij een betrekkelijk laag aantal gezinnen:

- de 20% rijkste Belgen bezitten 61,2% van de vermogens;
- de 20% armsten bezitten slechts 0,2% van het totale gezinsvermogen;
- in Europa bezitten de 20% rijksten 70% van het totale vermogen.

In België heeft een mediaan gezin (d.i. een gezin dat zich precies tussen de twee helften van de in twee gelijke delen verdeelde bevolking bevindt) een netto vermogen van 206.200 euro. Neemt men de rijkdom van alle inwoners, gedeeld door hun aantal, dan krijgt men het gemiddeld vermogen. Voor België komt dit neer op 338.600 euro.

Het 'gemiddeld' vermogen is groter dan het 'mediaan' vermogen om de volgende reden: als men de bevolking in twee gelijke delen verdeelt, dan beschikt het deel met de lage en de middeninkomens over minder vermogen dan de andere helft met de rijke welstellende bevolking die het gemiddelde omhoogtrekt.

BBP per inwoner in standaardkoopkracht 2012
(index EU28 = 100)

Bron: Eurostat, 2013

Verdeling van het vermogen in België

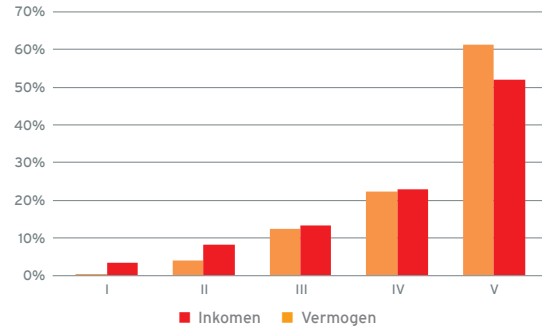

Inkomens- en vermogensverdeling in België

Als men de bevolking in vijf inkomensgroepen verdeelt (kwintielen), dan is er een enorm verschil tussen de eerste (laag inkomen en geen vermogen) en de 5de groep die een inkomen heeft dat tienmaal hoger is en een zeer groot vermogen.

Die ongelijke verdeling komt ook terug in de verdeling tussen arbeids- en kapitaalinkomens.

Inkomens- en vermogensverdeling in België naargelang inkomensklasse (in %)

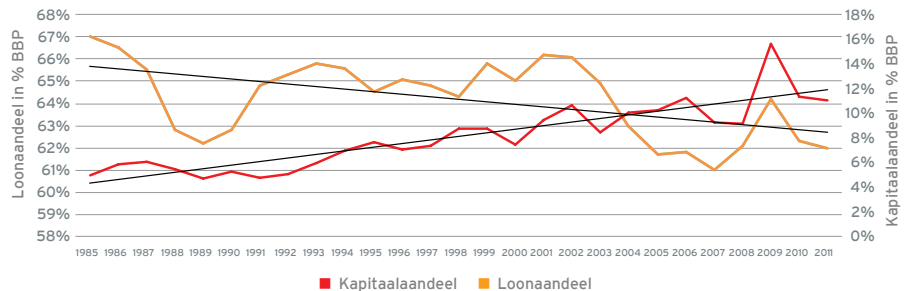
Bron: NBB, 2013

Loonaandeel in het BBP vs. kapitaalaandeel

Het loonaandeel in het BBP t.o.v. de kapitaalinkomens is in de afgelopen 30 jaar sterk gedaald.

Die trendmatige daling van het loonaandeel is het gevolg van de productiviteitswinsten die niet billijk verdeeld werden tussen arbeid en kapitaal. Maar ons land doet het wel beter dan de rest van de Eurozone dankzij de automatische stabilisatoren, zoals de automatische loonindexering die een nog sterkere afkalking van het loonaandeel heeft kunnen voorkomen.

Loonaandeel en kapitaalaandeel - Niet financiële ondernemingen

Bron: M. Husson, 2012

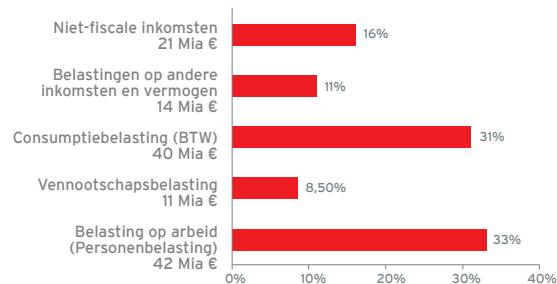
■ 11. Fiscaliteit: corrigeert de inkomensongelijkheid in onvoldoende mate

Onze fiscaliteit corrigeert die onrechtvaardige verdeling van de nationale rijkdom in onvoldoende mate. Het herverdelend karakter ervan werd immers afgezwakt door de opeenvolgende belastinghervormingen waarbij de hoge inkomens en de inkomens uit kapitaal en eigendom bevoordeeld werden (geen globalisering, aftrekposten, notionele interestaftrek, enz.).

De belastinginkomsten van de federale staat komen voor 2/3de van de inkomens uit arbeid via de personenbelasting en uit de verbruiksbelastingen.

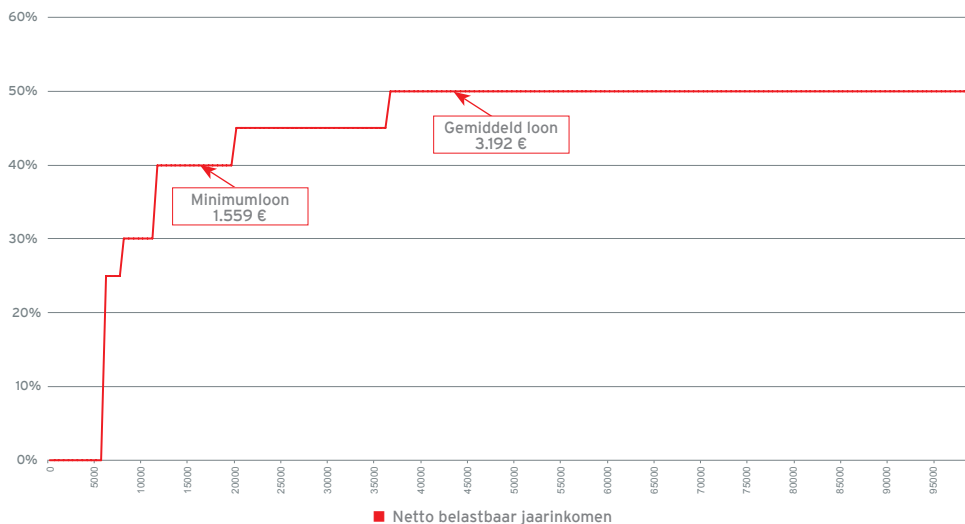
De vennootschapsbelasting en de belastingen op de andere inkomens (roerende en uit vermogen) zijn goed voor slechts 19,5%.

Verdeling van de Belgische fiscale ontvangsten

Bron: NBB, Nationale Rekeningen, 2013

Belastingdruk op de lonen

Bron: Barema PB, 2014

De progressieve inkomensbelasting betreft hoofdzakelijk de inkomens uit arbeid, terwijl de progressiviteit te sterk start en begrensd is tot 50% voor de hoge inkomens.

De niet-fiscale inkomsten omvatten de inkomsten uit eigendom van de staat, de verrekenende sociale bijdragen, de lopende en de kapitaaltransfers van de andere sectoren en verkoop van goederen en diensten, met inbegrip o.m. van de vergoeding van de staatswaarborg op de deposito's van particulieren en interbancaire leningen.

De effectieve belasting op de vennootschapswinsten is te laag dankzij de belastingvoordelen en fiscale spitstechnologie. Weinig bedrijven betalen echt de nominale aanslagvoet van 33,99%.

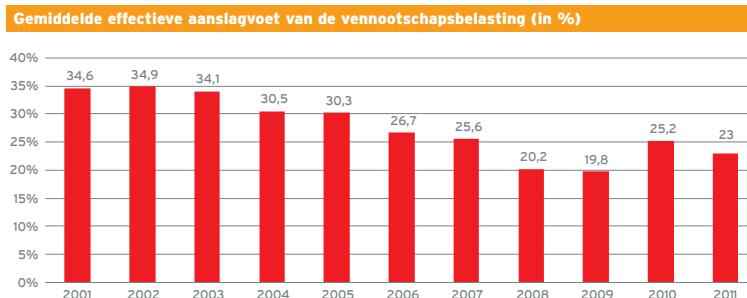
Impliciete aanslagvoet op kapitaal					
	2000	2005	2009	2010	2011
België	24,4%	21,8%	16,4%	15,3%	17,0%

Bron: Eurostat, 2013

In België heeft de aanslagvoet in de vennootschapsbelasting 3 gezichten:

- De nominale (wettelijke) aanslagvoet van 33,99%: dient hoofdzakelijk om de klaagzangen en de weinig vleierende internationale vergelijkingen te onderbouwen. Het is doorgaans dit tarief dat de KMO's betalen, maar zeker niet de grote bedrijven noch de multinationals.
- De impliciete aanslagvoet: dit meet het percentage van de inkomsten uit de vennootschapsbelasting ten opzichte van het macro-economisch geheel van de belastbare grondslag. D.w.z. het bedrijfsresultaat (positief of negatief) na belastingaftrekken (bijv. de notionele intresten) of na aftrek van de verliezen: 17% in 2011.
- De reële aanslagvoet: stemt overeen met de gemiddelde belasting en dus met wat de bedrijven effectief betalen op hun positief resultaat: 23%, rekening houdend met de belastinguitgaven in de vennootschapsbelasting (verlaagde aanslagvoet, aftrekken, notionele intrestaftrek, enz.).

In feite werd de aanslagvoet van de vennootschappen in 10 jaar tijd met een derde verminderd.

Bron: FOD Financiën, 2013

2 Waaron zinken we weg in de crisis?

1. Blinde besparingen werken niet

Ondanks de enorme begrotingsbesparingen (51 miljard op drie jaar) is het overheidstekort weliswaar een beetje verminderd, maar is de schuld wel gebleven. De economie stagneert en de interne vraag verzwakt als gevolg van de dalende koopkracht en het gebrekkige vertrouwen van de gezinnen die uit voorzorg minder gaan uitgeven en meer gaan sparen. De interne vraag is echter een belangrijke groeifactor, belangrijker zelfs dan de export.

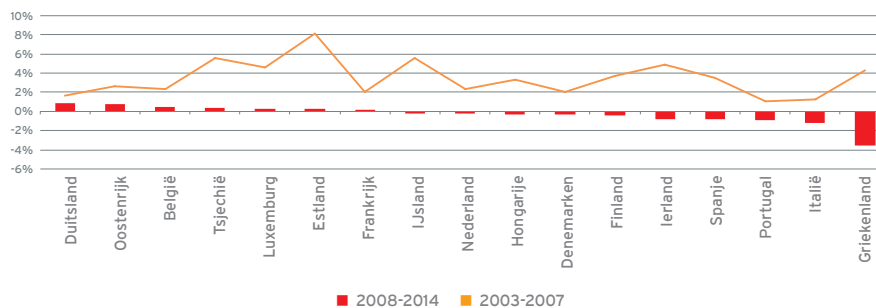
Bijdrage aan de groei van het nationaal BBP (in procentpunten) in België

	Binnenlandse vraag	Netto uitvoer	Voorraadwijzigingen	Groei BBP (%)
1992-2008	1,7	0,3	0,1	2,1
2009	- 1,1	- 0,5	- 1,1	- 2,8
2010	1,3	0,7	0,3	2,4
2011	1,1	0,0	0,6	1,8
2012	- 0,4	0,4	- 0,2	- 0,2
2013	- 0,2	0,5	- 0,2	0,0

Bron: OESO, Spring Forecast, mei 2013

De impact van de bezuinigingen op de vraag werd sterk onderschat, zoals in een studie van de Europese Commissie toegegeven wordt (bron: Economic Papers 506 | Oktober 2013, Fiscal consolidations and spillovers in the Euro area periphery and core, Jan in 't Veld).

Gemiddelde jaarlijkse groei van het BBP in % (2003-2007 vs 2008-2014)

Bron: The tax Policy Landscape five years after the crisis, OESO, 2013

■ 2. Belgische economie: onvoldoende competitief

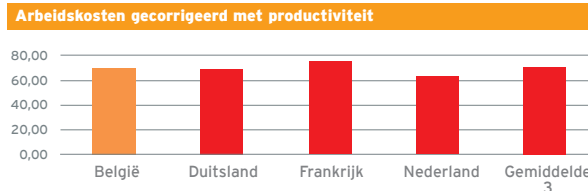
Onze ondernemingen verliezen marktaandeel. En het is 'in' om de schuld daarvoor bij de hoge loonkosten te leggen. Op die manier moeten de ondernemingen de hand niet in eigen boezem steken en geen analyse maken van hun sterke en zwakke punten. Dat de loonkosten te hoog zijn, is echter een onvoldoende verklaring voor de zwakheden van ons industrieel apparaat.

Volgens het Planbureau (Concurrentievermogen van België, uitdagingen en groeipistes, H. Bogaert en C. Kegels, november 2012) verklaren de kosten - waarvan de loonkosten slechts een deel zijn, naast de energiekosten bijv. - slechts een derde van het concurrentieprobleem van de ondernemingen.

De resterende twee derde wordt verklaard door andere, structurele factoren:

- de structuur van de Belgische uitvoer;
- de verwerkende industrie die gespecialiseerd is in sectoren met zwakke groei in Europa;
- de ongunstige geografische oriëntatie van onze uitvoer.

De arbeidskosten gecorrigeerd met productiviteit zijn in België op hetzelfde niveau als in de buurlanden.

Bron: Expertenverslag, juli 2013

■ 3. Belgische ondernemingen investeren onvoldoende in vorming van hun werknemers

Men kan vaststellen dat de opleidingsinspanningen van de werkgevers nooit 1,9% van de loonmassa bereikt hebben, hoewel dit overeengekomen was in de opeenvolgende interprofessionele akkoorden.

Investerings van ondernemingen in de vorming van werknemers	
1999	1,30%
2005	1,06%
2006	1,08%
2007	1,13%
2008	1,15%
2009	1,06%
2010	1,02%
2011	1,05%

Bron: Technisch verslag CRB, 2013

■ 4. Een productiestructuur die niet gericht is op export

a. Producten met een te beperkte toegevoegde waarde

Het probleem is dat de toegevoegde waarde van de uitgevoerde goederen onvoldoende groot is. Onze Belgische bedrijven zijn gespecialiseerd in intermediaire producten die elders tot afgewerkte producten verwerkt worden. Deze intermediaire producten kunnen gemakkelijk vervangen worden, in tegenstelling tot uitrustingsgoederen of hightech producten bijv. Omgekeerd voeren wij te weinig hoogtechnologische producten uit (57% van de uitvoer in 2011 tegen 70% voor Duitsland).

Voorbeelden:

- België vervaardigt kwaliteitsleder dat elders verwerkt wordt tot hoogwaardige lederwaren met hoge toegevoegde waarde.
- Wij produceren vochtabsorberende capsules, maar de producten waarin ze gebruikt worden, worden buiten België geproduceerd (bijv. luiers, enz.).
- Wij produceren hele hoeveelheden wisselstukken voor de auto-industrie maar de eindmontage en de toegevoegde waarde gebeuren elders. Onze eigen autonijverheid is bijna verdwenen.

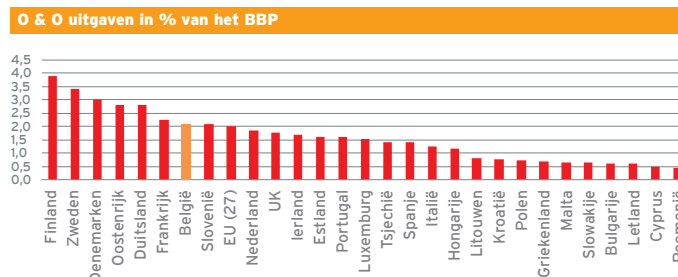
Uitvoer in functie van het technologieniveau (in %)			
		2000	2011
België	High tech	14,1	18
	Medium high tech	41,2	39,2
	Medium low tech	19,9	24,2
	Low tech	24,8	18,6
Duitsland	High tech	20,5	18,8
	Medium high tech	49,9	50,5
	Medium low tech	15,3	17,4
	Low tech	14,3	13,3
Frankrijk	High tech	31,5	26,2
	Medium high tech	35,7	35,8
	Medium low tech	14,7	18
	Low tech	18,1	20,1
Nederland	High tech	34,3	27,3
	Medium high tech	26,2	28,4
	Medium low tech	18,2	25,1
	Low tech	21,4	19,2

Bron: Europese Commissie, 2013

b. Zwakke O & O

Dit alles heeft te maken met de lage investeringen in Onderzoek & Ontwikkeling van de Belgische bedrijven. De goede prestaties van de Belgische farmaceutische nijverheid bewijzen echter het grote belang van innovatie voor de uitvoerdynamiek.

Op deze grafiek kan je zien dat België onder de Europese doelstelling van 3% zit wat O & O betreft.

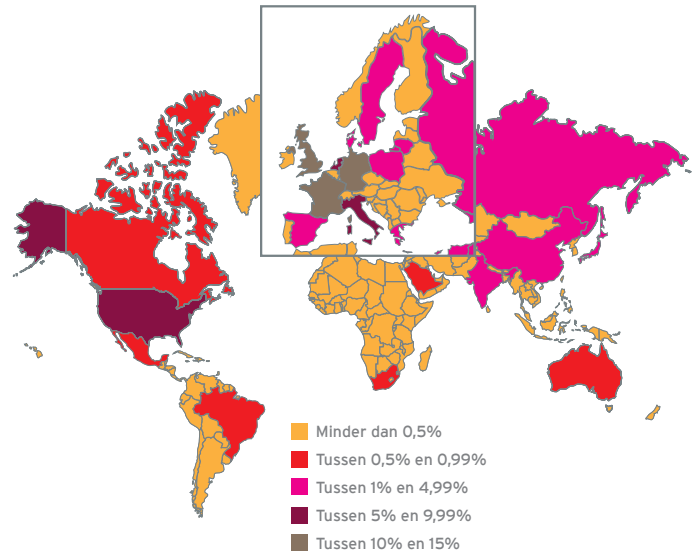
Bron: Eurostat, 2013

Eindbestemmingen van de uitvoer van toegevoegde waarde van de Belgische verwerkende nijverheid (in %, gegevens van 2009)

c. Een hoofdzakelijk intracommunautaire markt

De structuur van onze productie – en ook onze zwakke prestaties als het om het verkennen van nieuwe markten gaat – beperkt de exportcapaciteit van ons land.

Onze belangrijkste exportbestemmingen zijn onze buurlanden (kastanjebruin). De opkomende landen hinken ver achterop.

Bron: De Belgische economie in de mondiale ketens van de toegevoegde waarde, een verkennende analyse, NBB, 2013

■ 5. Het andere derde van de kosten

Energie

De Belgische industrie scoort goed wat energie-efficiëntie betreft en zit zelfs boven het Europese gemiddelde én ruim boven Duitsland. Maar ondanks die lovenswaardige inspanningen weegt de energieprijis zwaar door in de productiekosten. Ondermeer wegens het grote gewicht van de zware industrie waarbij men nagelaten heeft over te schakelen naar een energiezuiniger, technologische industrie met hoge toegevoegde waarde. In vergelijking met onze buurlanden en het Europese gemiddelde is de Belgische economie 26% energie-intensiever. Ten opzichte van Duitsland is dat zelfs 41%!

Energie-intensiteit van de Belgische economie t.o.v. de buurlanden (in kg equivalent petroleum per 1.000 € van het BBP)		
Land	Energie-intensiteit van de economie	In %
België	181,9	
Frankrijk	143,4	+ 26%
Duitsland	128,9	+ 41%
Nederland	146,7	+ 24%
EU 27	144,2	+ 26%

Bron: Eurostat, 2012, gegevens 2011

De lonen

De vermeende en de echte 'kloof'

Door de wet op de vrijwaring van het concurrentievermogen moet de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) ieder jaar het loonverschil tussen België, Frankrijk, Duitsland en Nederland meten.

In het jongste rapport van de CRB is sprake van een loonverschil van 3,8% t.o.v. onze buurlanden. In dat cijfer werden de voordelen aan de ondernemingen zelfs nog niet verrekend!

Als men bovendien alle loonsubsidies en alle fiscale voordelen voor de ondernemingen in rekening brengt, dan is het verschil tussen onze lonen en die in onze buurlanden volledig verdwenen.

Ondernemingen genieten steun

Bedrijven ontvangen twee vormen van belangrijke steun:

- de algemene en doelgerichte patronale bijdrageverlagingen;
- de loonsubsidies: in de periode 1995-2012 hebben die een meer algemeen karakter.

In 2012 bedroegen de loonkostenverlagingen meer dan 11 miljard euro, waarvan 6,1 miljard als 'loonsubsidies' worden beschouwd.

Verminderingen van sociale bijdragen zijn tegemoetkomingen voor bijvoorbeeld het aanwerven van specifieke doelgroepen (langdurig werkzoekenden bijv.).

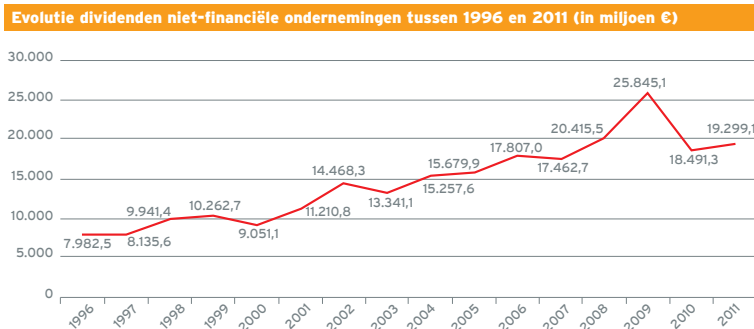
Loonsubsidies bestaan uit tegemoetkomingen via:

- de sociale zekerheid (dienstencheques, activa ...);
- de bedrijfsvoorheffing (nacht- en ploegwerk, overuren ...). In praktijk betekent dat met andere woorden, dat de werkgevers niet de totaliteit aan bronheffingen op de lonen aan de sociale zekerheid of de fiscus moeten doorstorten;
- de Gewesten en Gemeenschappen (tewerkstellingspremie, premie voor oudere werknemers ...).

Evolutie loonsubsidies, verminderingen werkgeversbijdragen en werknemersbijdragen, 1996-2012, privésector (miljoenen €)						
	1996	2008	2009	2010	2011	2012
Loonsubsidies	304	3375	4068	5157	5939	6108
Via sociale zekerheid	117	1860	2017	2432	3013	3065
Activering	0	243	219	346	614	446
Dienstencheques	0	883	1051	1231	1424	1594
Sociale Maribel	0	594	615	671	778	810
Contractuelen in ziekenhuizen	117	117	109	116	112	115
Alternatieve sociale Maribel	0	0	20	65	75	77
Jongerenbonus (non-profit)	0	24	4	3	11	24
Via federale fiscaliteit	0	1194	1712	2359	2540	2614
Algemene subsidie	0	206	470	890	935	968
Nacht- en ploegenarbeid	0	689	758	920	1002	1001
Overuren	0	86	87	114	123	125
Onderzoek en ontwikkeling (uitgezonderd universiteiten)	0	131	300	324	360	399
Specifieke subsidies	0	83	97	110	121	120
Onderzoek en ontwikkeling (universiteiten)	0	0	0	0	0	0
Via gewestniveau	187	320	340	366	386	429
Oudere werklozen (Vlaams gewest)	0	12	17	24	23	23
Werkgelegenheidspremie (Wallonië)	19	14	13	14	14	14
Beschermdе betrekkingen (gemeenschappen)	168	294	310	328	350	392
Verminderingen werkgeversbijdragen	1306	4917	4722	4867	5001	4943
Verminderingen werknemersbijdragen	0	699	690	708	740	720

Bron: Technisch verslag, 2013

Wat de werkgevers de 'loonhandicap' noemen en wij het 'loonverschil', belet niet dat de ondernemingswinsten blijven groeien en ook de uitkering van dividenden aan de aandeelhouders in stijgende lijn blijft gaan.

Bron: NBB - Nationale rekeningen - Niet-financiële ondernemingen

Zoals uit de volgende tabel blijkt, zijn de winsten met 96% gestegen, de uitgekeerde dividenden met 142% en de lonen met slechts 80% tussen 1996 en 2011.

De investeringen in vaste activa zijn de investeringen in productiemiddelen (terreinen, software, machines ...) die langer dan één jaar in de firma blijven.

De uitgekeerde netto dividenden zijn het verschil tussen de uitgekeerde en ontvangen dividenden. Een dividend is een vergoeding voor investeringen in het kapitaal, betaald in de vorm van een winstuitkering.

	Bedragen (in miljard €)		Evolutie
	1996	2011	
Lonen	71,832	129,449	+ 80,21%
Exploitatieresultaat	19,620	38,371	+ 96%
Investering in vaste activa	23,296	44,372	+ 90%
Uitgekeerde (netto) dividenden	7,98	19,299	+ 142%

Bron: NBB - Nationale rekeningen - Niet-financiële ondernemingen

■ 6. Inefficiënt werkgelegenheidsbeleid

Deze cijfers vormen geen correcte vergoeding van het risicokapitaal, maar wijzen eerder op een oneigenlijke aanwending van overheidssteun. In diezelfde periode 1996-2011 zijn de patronale bijdrageverlagingen met 283% gestegen en de loonsubsidies braken alle records, met een stijging van om en bij de 2000%! De stijging van de uitgekeerde dividenden ten nadele van de investeringen is een gevolg van de financialisering van de economie en van de gulzigheid van de aandeelhouders.

De overheidsmiddelen die in principe moesten dienen voor de werkgelegenheid, werden weggekaapt door de dividenden. Zo is er een wonderbaarlijk parallellisme tussen de evolutie van de dividenden met een bedrag van 11 miljard en de evolutie van de steun aan de bedrijven met 10 miljard euro! Men kan dus ernstige vragen stellen bij de doeltreffendheid van de lineaire, onvoorwaardelijke werkgelegenheidssteun die aan de ondernemingen gegeven wordt.

Evolutie resultaten niet-financiële ondernemingen tussen 1996 en 2011					
	Bedrag (in miljard €)		Evolutie	Verschil (in miljard €)	
	1996	2011			
Uitgekeerde (netto) dividenden	7,980	19,299	+ 142%	+ 11,320	+ 9,331
Patronale bijdrageverlagingen	1,306	5,001	+ 283%	+ 3,695	
Loonsubsidies	0,300	5,936	+ 1.879%	+ 5,636	

Bron: NBB - Nationale rekeningen - Niet-financiële ondernemingen

3 Er bestaan alternatieven en oplossingen...

De vaststellingen in onze sociaal-economische barometer bevestigen wat het ABVV al jaren aanklaagt, ze blijven alarmerend.

Maar voor het ABVV zijn die vaststellingen geen fataliteit. Er bestaan alternatieven en oplossingen op meerdere niveaus, alleen moet er dringend werk van worden gemaakt. We moeten de trend ombuigen en vastberaden bouwen aan een solidaire maatschappij, een maatschappij met meer gelijkheid waar de echte noden aan bod komen van de werknemers en van diegenen die aangewezen zijn op een sociale uitkering.

In dit kader worden de verkiezingen van mei 2014 een cruciaal moment, er worden verkiezingen op drie niveaus georganiseerd: het gaat om Federale, Europese en gewestelijke verkiezingen. Het ABVV zal dan ook zijn stem laten horen en zal zijn prioriteiten in een memorandum bekend maken.

Het ABVV-memorandum wordt geen ellenlange opsomming van weinig realistische eisen, nee, het ABVV wil zich toespitsen op zijn prioriteiten met ondersteuning van de koopkracht. Maar dan wel een andere koopkracht dan wat de rechterzijde voorstaat, een koopkracht die beperkt blijft tot een louter ongebreidelde consumeristische benadering. Nee, wij willen een **solidaire koopkracht!**

■ 1. Koopkracht en kwaliteitsvolle banen

De aanvallen op de lonen en de sociale uitkeringen moeten stoppen. **Het indexmechanisme moet gevrijwaard worden, evenals de vrijheid van onderhandelen en de toekenning van 100% van de enveloppe voor welvaartsvastheid van de sociale uitkeringen.**

In een context van jobschaarste zoals vandaag zijn aanvallen op werknemers zonder baan onaanvaardbaar: de **maatregelen inzake degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen moeten teruggeschroefd worden** net als de beslissingen waardoor **jongeren hun inschakelingsuitkeringen dreigen te verliezen** (art. 36) vanaf 1 januari 2015. Werkloosheid wordt niet opgelost door de slachtoffers van de crisis nog dieper de bestaansonzekerheid in te duwen, maar wel door kwaliteitsvolle banen te scheppen, meer bepaald voor jongeren!

De lonen zijn het probleem niet! In plaats van een loonmatigingsbeleid moeten er integendeel maatregelen getroffen worden om onze economie te ondersteunen, om de overstap naar een eco-solidaire economie mogelijk te maken. Ons productiemodel moet innoverend worden, moet zich richten op groeiemarkten.

Hiertoe moet de **overheidssteun aan bedrijven aan voorwaarden onderworpen** zijn om doeltreffend te worden inzake creatie van kwaliteitsvolle banen en om investeringen in O&O, innovatie en vorming te garanderen. Ook moet er een beleid gevoerd worden ter ondersteuning van investeringen in de reële economie, met projecten die kwaliteitsvolle banen scheppen (onder meer via het aanspreken van de reserves in de 2de pensioenpijler of via het creëren van een openbaar investeringsinstrument). En er moet dringend een **ambitieuw stappenplan voor een rechtvaardige overgang naar een koolstofarme samenleving** aangenomen worden.

Op Europees niveau moet er een einde komen aan het **blinde bezuinigingsbeleid** en aan de **dictaten van de Europese Commissie**. Het investeringsplan dat op het niveau van het EVV (Europees Vakverbond) goedgekeurd werd moet uitgevoerd worden. Met een jaarlijkse investering van 2% van het BBP beoogt dit plan een nieuwe industriële basis en nieuwe kwaliteitsvolle banen.

Europa heeft ook een belangrijke rol te spelen in de **strijd tegen de sociale dumping**. Het ABVV wil niet dat kwaliteitsvolle banen vervangen worden door precare of goedkope banen (cf. studentencontract). De detachingsrichtlijn moet verbeterd worden om misbruiken met dit statuut daadwerkelijk tegen te gaan. Bij vrijhandelsakkoorden moet het respect van sociale en milieunormen als beginsel opgenomen worden.

Ook al is er sinds enkele jaren een verbetering waar te nemen, toch is **de loonkloof tussen mannen en vrouwen** nog steeds niet weggewerkt. De wet die het mogelijk maakt hier tegenin te gaan moet uitgevoerd worden en moet actieplannen in de sectoren en bedrijven mogelijk maken.

■ 2. Koopkracht en fiscaliteit

Het ABVV **verzet zich tegen een 7de staatshervorming** die de solidariteit tussen de werknemers van de drie gewesten in het gedrang zou brengen, zowel wat betreft de fiscaliteit, de sociale zekerheid, de arbeidsvoorwaarden als de lonen.

Het ABVV handhaaft zijn eisen i.v.m. een **rechtvaardiger fiscaliteit via een grote hervorming**. De belastingen op arbeid moeten **in evenwicht gebracht worden met de belasting op andere roerende en onroerende inkomens**, het **progressieve karakter** van de belastingen moet versterkt worden. Er moet werk gemaakt worden van fiscale **transparantie** via automatische gegevensuitwisseling (Global Tax on Web) samen met andere maatregelen om doeltreffend **belastingontwijking en -ontduiking** te kunnen bestrijden. Verder blijft het ABVV bij zijn eis om de techniek van de notionele intrestaftrek af te schaffen en transparantie te creëren m.b.t. de bestaande belastingverminderingen ten voordele van de bedrijven om de reële impact ervan te kunnen evalueren.

Ook Europa heeft een essentiële rol te spelen t.a.v. de bestaande belastingssystemen. Het Europees beleid moet paal en perk stellen aan de fiscale concurrentie tussen de lidstaten, want die ondermijnt de solidariteit, de overheidsfinanciën en vergroot de ongelijkheid. De Europese Unie moet ook de nodige maatregelen treffen voor een Europees kader voor de invoering van een ambitieuze financiële transactietaks, voor een doeltreffende strijd tegen de belastingparadijzen (binnen en buiten de EU), voor transparantie over de in de EU ontvangen inkomens.

Het ABVV wil dat de **openbare diensten** opnieuw een beleidsprioriteit worden, want ze zorgen voor het algemeen welzijn en zijn essentiële instrumenten op het vlak van herverdeling, integratie en welzijn voor iedereen. Ze zijn essentieel voor de koopkracht en verzekeren iedereen een toegang tot kwaliteitsvolle diensten.

■ 3. Koopkracht en vergrijzing

Het ABVV vindt dat het tijd is voor een meer positieve benadering van de **uitdaging van de vergrijzing**. Deze uitdaging mag niet langer de gelegenheid zijn om nog meer druk te zetten op de pensioenen, de gelijkgestelde periodes in vraag te stellen of de pensioenleeftijd op te schuiven. De vergrijzing moet integendeel positief bekeken worden, met nieuwe noden die nieuwe banen zullen scheppen.

Wat de pensioenen betreft, in plaats van de systemen van de 2de pijler aan te moedigen, **moet het wettelijk pensioen de prioriteit blijven**. Met de huidige vergrijzing is het noodzakelijk dat het wettelijk pensioenstelsel geherwaardeerd wordt. Er moet dan ook werk gemaakt worden van het voorstel van het ABVV om tot een vervangingsgraad van 75% voor alle gepensioneerden te komen, namelijk via het afschaffen van de fiscale voordelen voor de 3de pijler.

Trouwens, wij eisen het behoud van de **mogelijkheden tot vervroegde uittreding voor de werknemers met een zwaar beroep of een lange loopbaan**. We verzetten ons tegen **alle plannen om de wettelijke pensioenleeftijd en de leeftijd voor vervroegde uittreding op te trekken**, vooral gezien de hoge werkloosheid. Er moet ingezet worden op het scheppen van kwaliteitsvolle banen, meer bepaald voor jongeren.

Hiertoe **moeten de werkgevers meer geresponsabiliseerd worden** voor het aan het werk houden van hun werknemers gedurende hun hele loopbaan, en voor het aanwerven van werknemers zonder discriminatie naar leeftijd, geslacht of herkomst. Het is belangrijk een duurzame organisatie van de arbeid tot stand te brengen, die beter rekening houdt met de leeftijd, de zwaarte van de arbeid en de arbeidsomstandigheden in de brede zin van het woord.

Voor meer info:

ABVV

Hoogstraat 42 | 1000 Brussel

Tel. +32 2 506 82 11 | Fax +32 2 506 82 29

infos@abvv.be | www.abvv.be

Volledige of gedeeltelijke overname of reproductie van de tekst uit deze brochure mag alleen met duidelijke bronvermelding.
Verantwoordelijke uitgever: Rudy De Leeuw © januari 2014

Cette brochure est aussi disponible en français www.fgtb.be/brochures-fgtb

D/2014/1262/2 - 13/1462